

herstelbaar lijden ziel, zijn mensch-zijn mag doen spreken en mag ingrijpen in het verstervingsproces, door het met de middelen, die hem als dokter ten dienste staan, te bekorten.

Om verschillende figuren is dan de analyse van dit probleem met zijn verwickelingen gegroepeerd: om den professor De Raai, die de onvermoeide zoeker is naar het gewenschte middel, maar in en door dat zoeken zijn leven en zijn gezin zoozeer schaadt, dat hij aan de snijvendste vertwijfeling ten prooi valt; om zijn vrouw, die de onvrijwillige martelares is van het „eigen-belang“ van haar man; om zijn neef, Remco, een arts ook (wiens heele leven in het boek wordt behandeld); om diens vriend Felix, die gekweld wordt door het vermoeden dat Remco eigenmachtig ingrijpt in het lijdensproces van ongeneeselijke patiënten en aan den zelfstrijd, die daaruit ontstaat, ondergaat, enz. 't Is een zeer gecompliceerd verhaal, dat, door de veelheid van ideeën-dragende personen, telkens wordt omgewend.

Nu gaat het in het bestek van dit artikel niet om de vraag, of Willy Corsari ten slotte al dan niet in die roman-bewerking is geslaagd. De briefschrijfster bedoelde niet een waardebeoordeling, een literaire beoordeeling, te ontvangen, doch stond voor de kwestie der waardeeringsmogelijkheid. Ik laat daarom een gemotiveerde literaire beschouwing achterwege en merk alleen op, dat de Auteur in de buitengewoon moeilijke opgave, die ze zich gesteld heeft, slechts ten deele is geslaagd. Het is terecht gezegd door een der recensenten bij de verschijning van het boek, dat met het grondig bestudeeren van een materie, waarin men geheel onbekend is, het wezen der dingen, de eigenlijke sfeer, niet wordt gevonden. De Schrijfster, vreemd aan die sfeer, kon die van buiten af niet bereiken en kon daarom ook de innerlijkheid van haar figuren niet peilen, zoodat dezen meer de dragers zijn geworden van haar denkbeelden, haar ideeën op de punten-in-het-geding, dan zelflevende en zelfhandelende personen. De tragiek van het vrijwillig martelaarschap, die haar in het „geval“, in 't probleem alszoodanig, gegrepen had, kon ze daardoor niet doen uitkomen. Ik heb boven al gezegd, dat de roman veel qualiteiten heeft, en wil daaraan gaarne toevoegen, dat hij boeit door zijn compositie, maar hij is gebleven, moest eigenlijk ook blijven, beneden de kracht, de tragische grootheid zelfs, van het gegeven.

Wat dan aangaat de waardeeringsmogelijkheid, de vraag dus naar de principiële houding tegenover dit boek, wijs ik op twee dingen, die ter bepaling van die houding afdoende zijn.

Het eerste is, dat in een van de hoofdelementen van het boek de positie zoowel als de oplossing volkomen afwijken van wat ten dezen de christelijke opvatting is. Ik bedoel het belangrijke, en in den gang van het verhaal en ten aanzien van de totaliteit van het boek belangrijke, gedeelte, waar de Schrijfster het ingrijpen van den arts ter bekorting van een lijdensproces behandelt en verdedigt. Dit denkbeeld met alles wat daar in het verhaalverband bij behoort, is volstrekt onverenigbaar met de christelijke levensidee. Afgedacht nog van het feit, dat een medicus nooit absoluut kan zijn in zijn prognose en dus uit dien hoofde reeds niet ingrijpen kan ter bespoediging van het einde (dat hij hoogstens met een vrij groote graad van zekerheid spoedig kan verwachten), is van christelijk standpunt gezien elke overweging dienaangaande onvoorwaardelijk te veroordeelen. Het forceeren van het einde, al zou dat geschieden om redenen van de hoogste menschelekheid, zou wezen een aantasten van het leven, dat alleen en uitsluitend is in Gods hand. Een mensch leeft, dat is toch de onbestreden christelijke opvatting, zolang het Gode belieft, niet langer, maar ook niet korter; en het doen eindigen van dat leven, vóór de dood dat einde brengt, zou zijn een eigenmachtig ingrijpen van den arts in het believen Godes. Om precies dezelfde reden als een christen elken vorm van zelfmoord (die ook in dit boek voorkomt) moet veroordeelen, moet hij deze zoogenaamde uiting van humaniteit verwerpen. De antithese is hier absoluut en onder geen enkele conditie te vermindern of te verzachten. En een boek dat dit (Amerikaansche) stelsel huldigt, is voor wie uit de christelijke overtuiging leeft, principieel onaannemelijk.

Het tweede punt, dat ik de briefschrijfster onder de aandacht brengen wil, is de passage, waarin Dominee Wentink het afleggen moet tegen de vragen op geestelijk gebied van den 14-jarigen Remco. Het onbeholpen gepraat van dien man (die zelfs zenuwziek wordt mede onder invloed van dit gesprek) tegenover het eigenwijze gedoe van het ventje, maakt, zooals dat gewoonlijk het geval is in den probleem-roman, godsdiens en christelijke leer tot een caricatuur, tot een belacheling. Ik behoef daar niet verder over uit te wijden — de lezeres sla die passage nog maar eens op, als ze het noodig acht — maar kan, zonder meer, concludeeren, dat een roman met zulke dwaasheden — laten we dan maar aannemen dat ze te goeder trouw worden gedebeiteerd — onzerzijds geen waardeering kan vinden, al is hij overigens knap geschreven en in vele opzichten sympathiek.

Ik zei boven, dat de twee dingen die ten dezen

vielen aan te wijzen, voor het bepalen van onze houding afdoende zijn. Naar mijn meening kan een christen met dezen roman en zijn oplossingen niets beginnen en doet hij beter, het boek ter zijde te leggen of — dit geldt dan in 't bijzonder mijn correspondenten, die het gelezen heeft — het maar zoo spoedig mogelijk radicaal uit de gedachten-sfeer te bannen.

C. T.

III ZIELKUNDE III

Vorming der persoonlijkheid.

IV.

Met de tot dusver gegeven uiteenzetting zijn wij nog niet waar wij wezen moeten.

Immers, er blijven nog verschillende vragen ter beantwoording over voor wij zoover zijn, dat wij een scherp omschreven begrip hebben van de termen waarmee wij in aanraking komen.

Gelijk wij reeds zeiden is scherpe begripsvorming te moeilijker, wijl de woorden, waar het om gaat, zoo menigmaal „zweideutig“ zijn. Zij kunnen zoowel het een als het ander beteekenen.

Toch zijn wij anderzijds wel zoover, dat wij thans kunnen overgaan tot een nadere omschrijving van de begrippen, waarmee wij in aanraking komen.

Om het begrip persoonlijkheid te omschrijven moeten wij niet alleen letten op de beteekenis van het woord karakter, maar ook op de beteekenis van het woord persoon. De poging om deze woorden scherp te omschrijven wordt vergemakkelijkt, indien wij daarnaast nog stellen de woorden individu en individualiteit.

Het woord individu stempelt den eenen mensch als een ding op zichzelf. Men zal zeggen: dan kunnen wij dat woord niet gebruiken, want de mensch is geen ding op zichzelf. Natuurlijk is zulk een uiting niets anders dan speling van valsche vernuft. Immers, iemand die het woord individu gebruikt zal nooit ontkennen, dat er verband bestaat tusschen dit individu en zijn ouders. Hij zal nooit beweren dat deze mensch uit het luchtledige naar de aarde is komen vallen. Maar door het gebruik van het woord individu wil hij slechts aangeven, dat deze mensch op en voor zichzelf bestaat als een eenheid, als een wezen met eigen verantwoordelijkheid, als een eenheid, afgegrensd tegenover andere eenheden van eenzelfde natuur en van eenzelfde soort.

Het woord individu is dus min of meer neutraal, duidt alleen aan, dat die mensch er is en dat die mensch op en voor zichzelf bestaat. Het spreekt vanzelf, dat daarmee niet ontkend wordt al datgene, wat wij omtrent alle schepsel belijden: „in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij“.

Ook het woord „individu“ wordt in een specifieke beteekenis gebruikt. Wanneer iemand uitroept: Wat een individu!, dan bedoelt hij daarmee een ongunstige kwalificatie te geven van den betrokkene. Natuurlijk moeten wij deze beteekenis van het woord individu hier ter zijde laten.

Naast het woord individu wordt het woord individualiteit gebruikt. Duidt individu min of meer kleurloos het op en voor zichzelf bestaan van den eenen mensch aan, het woord individualiteit ziet meer op de eenheid van structuur. Als ik dus spreek over iemands individualiteit, dan bedoel ik daarmee aan te geven zijn typische „einmalige“ verschijning, een structuur zooals die in hem aanwezig is en niet in een ander.

Maar met het woord individualiteit zeg ik niets omtrent den al of niet harmonischen samenhang. Dit komt omdat het woord individu den eenen mensch bepaalt vanuit de wereld rondom; tegenover alle andere dingen is die eene mensch ook een ding, een individu. Hoe of het er binnen bij dien individu uitzielt, dat is een kwestie van zijn individualiteit, maar daar trekt zich de „Umwelt“ verder niets van aan.

Vandaar dat wij tot op zekere hoogte ook kunnen zeggen, dat een dier individualiteit heeft. Daar is een zekere speciale verschijningsvorm van hond X tegenover de n honden, waarmee hond X in aanraking komt. Alles wat dus van buiten bezien een eigen aard heeft, heeft ook een zekere individualiteit.

Maar met het woord persoonlijkheid staat het gansch anders. Voor de verschijning van een persoonlijkheid is steeds voorwaarde de aanwezigheid van een persoon.

Dat is al dadelijk een belangrijk verschil met het begrip individu. Het woord individu zet de gedachte aan den persoon geheel op den achtergrond, zegt alleen maar: het is één te midden van anderen.

Maar „persoon“ zegt al dadelijk, dat hier een redelijke wezen is.

„Persoon“ is het subject van een redelijke natuur. De persoon is het in en voor zichzelf zijnde. De persoon is eigenaar van de natuur.

Hij is bezitter, hij is heer van die natuur. De persoon is het subject dat denkt, dat leeft, dat wil, dat handelt en daartoe de natuur met haar ganschen rijken inhoud gebruikt. Zonder een persoon kan de bij de persoon behorende natuur niet tot zelfstandig bestaan komen.

Wij moeten dus onderscheiden tusschen den eigenlijken persoon, het „ik“, dat subject is in den mensch, en de totaliteit van dien mensch welke door den persoon, door het „ik“ wordt beheerscht, geleid en gedragen.

Nu begrijpen wij dat het woord persoon met het woord persoonlijkheid samenhangt.

Het woord persoonlijkheid toch is een woord, dat gevormd is van „persoon“ + „lijk“ + „heid“. Het woord persoonlijkheid is immers op dezelfde manier gevormd als mannelijkheid, goddelijkheid enz. Het achtervoegsel „lijk“, dat in alle West-Germaansche talen voorkomt (Engelsch „ly“; Duitsch „lich“; Zweedsch en Deensch „lig“) is hetzelfde als het woord „lijk“ (zelfstandig naamwoord) en dat is weer gelijk aan „lijf“, hetwelk beteekent: voorkomen, vorm. Duidelijk komt de verwantschap tusschen „lijk“ en „vorm“ uit bij het Nederlandsche woord „gelijk“ in verhouding tot het Fransche „conforme“. Het achtervoegsel „lijk“ zit ook nog in andere woorden zooals in het woord „zulk“, hetwelk eigenlijk is: zoo-lijk; en het woord „welk“, waarin het woord „wie“ met het achtervoegsel „lijk“ is verbonden. „Persoonlijk“ beteekent dus: hebbende het voorkomen van een persoon, hebbende den vorm van een persoon.

Het achtervoegsel „heid“ dient om van de bijvoegelijke bepaling „persoonlijk“ weer een zelfstandig naamwoord te maken. Ook dit achtervoegsel komt in andere talen voor (Engelsch „hood“; Duitsch „heit“). Het kwam in de West-Germaansche talen ook voor als substantief en beteekende dan: waardigheid, eer, toestand of wijze; ook wel vorm.

Het woord „persoonlijkheid“ bedoelt dus uitdrukking te geven aan deze gedachte, dat er iets is dat zich openbaart in den vorm van, met het voorkomen van een persoon.

En hiermee krijgen wij precies de eigenaardige variatie van de beteekenis, die het woord persoonlijkheid in de psychologie heeft.

Zien de woorden „individu“ en „individualiteit“ op het aanduiden van buiten af, tegenover andere soortgelijke dingen, — het woord „persoonlijkheid“ duidt zeer nadrukkelijk daár op, dat er een individu is met de kwaliteit, dat hij den vorm, de hoedanigheid heeft van een persoon; dat is dus: in dit geval een menschelijk wezen, dat van binnen uit zichzelf als subject beheerscht en regeert.

Zoo ligt dus in het woord persoonlijkheid zeer duidelijk de gedachte van het zelf subject zijn; zelf verantwoordelijk zijn voor zijn eigen daden; maar ook: eenheid zijn; krachtens eigen principes handelen; als persoon langs vaste lijnen zich bewegen.

Iemand die de vaste lijnen in zijn doen en denken mist, mist den vorm, de gestalte van een persoon. Daarom spreken wij dan ook bij zoo iemand niet van „een persoonlijkheid“ in den praegnanten zin. Het is natuurlijk nog wel een persoonlijkheid, maar een „slappe persoonlijkheid“. Zijn doen en laten wordt niet volkomen geregeerd door den persoon, die de eene heer en gebieder van de natuur, gaven en krachten is. Daarom mist zoo iemand den vorm van een persoon, het persoonlijke en dus mist hij de speciale kwaliteiten, die wij aan iemands persoonlijkheid gaarne toekennen.

...

Nu zal iemand zeggen, dat dit alles toch erg heidensch klinkt. Een christen hoort er niet gaarne van, dat zijn persoon heer en gebieder is over de gaven en krachten die hij krachtens zijn natuurlijke aanleg heeft ontvangen. Mocht men echter deze tegenwerping bij onze beschouwing maken, dan komt deze tegenwerping of voort uit een niet verstaan van hetgeen de bedoeling is, of uit een zekere valsche mystieke instelling.

Want immers ook bij den wedergeborenen mensch is het zoo, dat hij de volle verantwoordelijkheid draagt voor zijn doen en laten. En het is wel waar, dat die wedergeborene geleid wordt en geleid wil worden door den Geest van God; zeker, het is zijn dagelijksche bede: „Neem Uwen Heiligen Geest niet van mij“; het is zijn stage belijdenis: „Het is God die in ons werkt, beide het willen en het volbrongen naar Zijn welbehagen“; maar tevens belijdt hij, dat hij het is, die de roeping heeft te heerschen over zijn zonden en boosheden; dat hij het is die verantwoordelijk gesteld wordt voor zijn eigen doen en laten; dat hij het is, door wien de Geest des Heeren triumpheeren wil. Kortom, God heeft in Zijn bestel den triump over de zonde, de heerschappij over het vleesch, het regiment over de natuur, ook bij den wedergeborene niet onmiddellijk, maar middellijk willen realiseren. De persoon des menschen, zijn geest zal, geregeld en beheerscht door den Geest van God, door de kracht van dien Geest, het regiment voeren moeten over al de natuurlijke gaven en krachten die God aan dien mensch schonk.

En zoodra wij maar iets laten vallen van deze

organische van de va de openba voortduren werkt, ma lippen legt mij behoe de wederj lijkheid bl natuurlijke wijze waa kosmos v Wederge lei ambt volle hers subject de dezer natu profetisch neeren. He is dan ook Maar d wedergebo zonden m Immers, daar, waa Dit bete niet-weder der het li al is het delen bij al zou het Heerschi krachtenv der persoc samenhang krachten c daarvan, d dus dat e

VAN E

We keer Sophocles naar plich marteldood juistheid v twijfelen. I in de godd phocles b schokt. Di baar.

Of is hi neerd het wedervaart Neen; de F pletter slaa sicus van c Psalm 37 v op éne lij

Pessimist temidden v geboren we geboren, zo het oord v kieslijkst". Oed. Col. 1

Maar de voor Sophe naleving v hopen? In te wijzen wijden omi gebod is m tafel staat gerechtigd beteekenis.

o.l. reeds w zij God ke heerlijk of overgegeve Ook al ziet slacht van vloed, toch wording in zoo ook ei Gratie schi omdat de b loog niet o

En daaro zijn den Sc den paladij van sofister zegen geloo nature de c

Waarom noemen) ha dat haar to van verkee gunst ten s gen" in de phocles. „